

POSTANOWIENIE

Dnia 9 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

w sprawie **M. D.** ,

skazanego za czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 2 pkt 1 k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej,

na posiedzeniu w dniu 9 maja 2024 r.,

wniosku obrońcy skazanego

o wznowienie postępowania kasacyjnego

zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego

z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23,

p o s t a n o w i ł:

1. na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. wznowić postępowanie kasacyjne zakończone postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23, o oddaleniu jako oczywiście bezzasadnej kasacji wniesionej przez obrońców skazanego M. D.;

2. uchylić postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23, o oddaleniu jako oczywiście bezzasadnej kasacji wniesionej przez obrońców skazanego M. D. i kasację obrońców skazanego przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Najwyższemu – Izbie Karnej w postępowaniu kasacyjnym;

3. zarządzić zwrot skazanemu M. D. uiszczonej opłaty od wniosku o wznowienie postępowania w kwocie 150 (sto pięćdziesiąt) złotych;

4. obciążyć Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego;

5. na podstawie art. 98 § 2 k.p.k. odroczyć sporządzenie uzasadnienia na okres 7 dni.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23, Sąd Najwyższy, orzekając w składzie SSN Paweł Kołodziejcki (przewodniczący), SSN Adam Roch, SSN Igor Zgoliński (sprawozdawca), oddalił kasacje obrońców skazanego M. D. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 maja 2022 r., II AKa 244/21, zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 19 maja 2021 r., II K 58/19, jako oczywiście bezzasadne, a kosztami sądowymi za postępowanie kasacyjne obciążył skazanego M. D.

Pismem z dnia 23 listopada 2023 r. obrońca skazanego zwrócił się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o wznowienie postępowania kasacyjnego. Jako podstawę wznowienia postępowania wskazano art. 540 § 3 k.p.k. i art. 542 § 3 k.p.k. W odniesieniu do obu tych podstaw wznowieniowych powodem do wznowienia postępowania kasacyjnego miało być to, że kasacje obrońców skazanego zostały rozpoznane przez Sąd Najwyższy, w składzie którego zasiadali ww. sędziowie, powołani na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3; dalej: ustawa nowelizująca KRS). W odniesieniu do kwestii wznowienia postępowania kasacyjnego z urzędu, na podstawie art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., wnioskodawca powołał się na uchwałę trzech połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. BSA I- 4110-1/20 (OSNK 2020, z. 2, poz. 7), zgodnie z którą: „nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. [...] zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie

określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw [...]”. Wnioskodawca podkreślił, że okoliczność opisana w przywołanej tezie dotyczy wszystkich trzech sędziów orzekających w sprawie kasacji skazanego M. D. Do swojego pisma obrońca załączył kopie uchwał Krajowej Rady Sądownictwa rekomendujących do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego Panów: Pawła Kołodziejskiego, Adama Rocha i Igora Zgolińskiego. Autor wniosku podkreślił ponadto, że sędzia Adam Roch został pierwotnie powołany na urząd sędziego Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, a tryb jego przeniesienia do Izby Karnej również budzi wątpliwości i był akcentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego jako okoliczność mająca wpływ na zaistnienie uchybienia z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Wnioskodawca argumentował ponadto na rzecz tezy, że wznowienie postępowania kasacyjnego jest dopuszczalne. Powołując się w tym zakresie na wyszczególnione orzeczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 czerwca 2023 r., III KO 15/22; z dnia 18 października 2023 r., I KO 33/23; z dnia 6 listopada 2023 r., I KO 56/23) wskazał, że istnieje już stała linia orzecznicza dopuszczająca taką możliwość. Podkreślił jednocześnie, że Kodeks postępowania karnego w żadnym przepisie nie wyklucza możliwości wznowienia postępowania kasacyjnego, a art. 544 § 2 k.p.k. wprost dopuszcza możliwość wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem Sądu Najwyższego.

W punkcie V uzasadnienia obrońca skazanego podniósł, że podstawą wznowienia postępowania w tej sprawie jest również art. 540 § 3 k.p.k., zgodnie z którym postępowanie wznowia się na korzyść oskarżonego, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. Powiązał tę możliwość z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz lub Trybunał). Obrońca zastrzegł, że w sprawie skazanego nie zapadło jeszcze żadne rozstrzygnięcie ETPCz. Powołał się jednak na pogląd wyartykułowany w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14 (OSNKW 2014, z. 8, poz. 59), zgodnie z którym „»Potrzeba« wznowienia postępowania, o której mowa w art. 540 § 3 k.p.k., może dotyczyć nie tylko postępowania w sprawie, do której odnosi się rozstrzygnięcie

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka o naruszeniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale także do innych postępowań karnych, w których zaistniało naruszenie postanowień Konwencji tożsame w układzie okoliczności faktyczno-prawnych do stwierdzonego w orzeczeniu tego Trybunału wydanym przeciwko Polsce”. W oparciu o ten pogląd obrońca wskazał, że istnieją orzeczenia Trybunału, które rozstrzygają kwestie istotne z punktu widzenia oceny podstaw wznowienia postępowania w sprawie kasacyjnej skazanego M. D. . Powołując się na uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2023 r., II KO 75/23, wnioskodawca wskazał na wyroki ETPCz: z dnia 22 lipca 2021 r., *Reczkowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 43447/19; z dnia 8 listopada 2021 r., *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce*, połączone skargi nr 49868/19 i 57511/19; z dnia 3 lutego 2022 r., *Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce*, skarga nr 1469/20. Obrońca podkreślił, że „potrzeba” wznowienia postępowania wiąże się z koniecznością zapewnienia skazanemu prawa do rzetelnego procesu, do sądu niezależnego i bezstronnego, ustanowionego ustawą.

Za pismem przewodnim z dnia 7 lutego 2024 r. obrońca przedłożył kopię skargi złożonej w tej sprawie do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (skarga wraz z aneksami k. 33-43). Wskazano tam m.in. na naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: „Konwencja” lub „EKPC”) poprzez naruszenie prawa skarżącego do rzetelnego procesu sądowego w postaci rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, co ma wynikać z faktu rozpoznania kasacji przez Sąd Najwyższy w składzie złożonym z ww. trzech sędziów powołanych na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy nowelizującej KRS, a w konsekwencji wydaniem w dniu 20 września 2023 r. postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnych. Z załączonego potwierdzenia nadania skargi wynika, że data jej złożenia (nadania przesyłki pocztowej) to 27 grudnia 2023 r. (k. 32).

W odpowiedzi na wniosek prokurator wniósł o stwierdzenie niedopuszczalności wznowienia z urzędu postępowania kasacyjnego, zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23, o oddaleniu jako oczywiście bezzasadnych kasacji obrońców

skazanego. Uzasadniając swoje stanowisko prokurator powołał się na poglądy doktryny procesu karnego, wskazujące, że postanowienie o oddaleniu kasacji nie jest orzeczeniem podlegającym wzruszeniu w trybie wznowienia postępowania, gdyż nie jest to orzeczenie kończące postępowanie; w takim bowiem układzie procesowym nie dochodzi do naruszenia prawomocności orzeczenia, które zostało kasacją zaskarżone (w ten sposób: D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, t. 4 do art. 540). Istotne znaczenie prokurator nadał postanowieniu składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2023 r., I KZP 17/22 (OSNK 2023, z. 4, poz. 20), którym Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały, jednak w uzasadnieniu wskazał jednoznacznie, iż postanowienie o oddaleniu kasacji nie jest prawomocnym orzeczeniem kończącym postępowanie sądowe w rozumieniu art. 540 § 1 k.p.k. Prokurator podkreślił, że wykładnia przepisu art. 540 § 1 k.p.k. w odniesieniu do przedmiotu postępowania wznowieniowego jest utrwalona i bezsporna, tak w orzecznictwie, jak i piśmiennictwie. Zdaniem prokuratora oceny tej nie zmienia fakt, iż Sąd Najwyższy, w ramach przysługującej mu swobody orzeczniczej, co do możliwości wznowienia postępowania zakończonego postanowieniem o oddaleniu kasacji wyraża pogląd odmienny w orzeczeniach wskazanych we wniosku obrońcy, jak i wymienionych w uzasadnieniu postanowienia z dnia 27 czerwca 2023 r., III KO 15/22. W kontekście możliwości wznowienia postępowania w trybie art. 540 § 3 k.p.k. prokurator stwierdził, co następuje: „obrońca wskazał, iż przywołując jako podstawę wniosku wznowieniowego art. 540 § 3 k.p.k., miał świadomość, iż w sprawie dotyczącej skazanego M. D. nie zapadło dotąd żadne orzeczenie organu międzynarodowego, jednak treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2014 roku, sygn. I KZP 14/14, uprawnia do skierowania przedmiotowego wniosku”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek okazał się zasadny. Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie zaistniała „potrzeba” wznowienia postępowania kasacyjnego, o której mowa w art. 540 § 3 k.p.k., z uwagi na wskazane we wniosku orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do dopuszczalności wznowienia postępowania kasacyjnego w sprawie karnej z powodów wskazanych w art. 540 § 3

k.p.k. Przepis ten został wprowadzony do systemu prawa w celu umożliwienia prawidłowego i skutecznego wykonywania orzeczeń sądów międzynarodowych, które działają na podstawie ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych. Takim sądem międzynarodowym bez wątpienia jest Europejski Trybunał Praw Człowieka, rozpoznający m.in. skargi indywidualne na naruszenia praw zagwarantowanych w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Przepis art. 540 § 3 k.p.k. musi być wykładany zgodnie z treścią art. 1 i art. 46 Konwencji, którą Polska dobrowolnie ratyfikowała w 1993 r., akceptując też jurysdykcję ETPCz do rozpoznawania skarg indywidualnych. Zgodnie z art. 1 Konwencji, „Wysokie Układające się Strony” zobowiązały się zapewnić każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, prawa i wolności określone w rozdziale I Konwencji. Z kolei z art. 46 Konwencji wynika obowiązek przestrzegania przez Państwa-Strony Konwencji ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są one stronami. Obowiązek ten nie jest skierowany wyłącznie do ustawodawcy, ale do wszystkich organów państwa, w zakresie przyznanych im kompetencji, przy czym w przypadku sądów wyciągnięcie wniosków z orzeczenia ETPCz i podjęcie stosownych środków w celu jego wykonania powinno być realizowane na płaszczyźnie stosowania prawa, w tym jego interpretacji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2004 r., P 8/04, OTK – A 2004, nr 9, poz. 92, punkt III.2.2. uzasadnienia). W rezultacie, jeżeli postępowanie kasacyjne w sprawie karnej podlega ocenie ETPCz przez pryzmat wymogów rzetelnego procesu wyrażonych w art. 6 Konwencji, to należy dokonywać takiej wykładni art. 540 § 3 k.p.k., która pozwoli na wznowienie kasacyjnego etapu postępowania karnego w celu prawidłowego wykonania wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie postanowień Konwencji zaistniałe właśnie na tym etapie postępowania. Podsumowując, zgodnie z wymogami art. 46 ust. 1 Konwencji, pojęcie „postępowania” użyte w art. 540 § 3 k.p.k. powinno być rozumiane w ten sposób, że obejmuje ono także etap postępowania karnego dotyczący rozpoznania nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postaci kasacji, skoro ten etap postępowania podlega ocenie ETPCz z punktu widzenia wymogów art. 6 ust. 1 Konwencji. Co do tej ostatniej kwestii to należy tylko w tym miejscu przypomnieć wielokrotnie powtarzane przez ETPCz stanowisko, że z art. 6 Konwencji nie wynika

prawo oskarżonego do zaskarżania wyroku za pomocą kasacji, natomiast jeżeli Państwo-Strona Konwencji decyduje się wprowadzić dostępny dla stron postępowania nadzwyczajny środek zaskarżenia, to jego rozpoznania także musi spełniać wymogi „rzetelnego procesu”, chociaż nieco inaczej określane przez Trybunał dla tego etapu postępowania niż dla postępowania pierwszoinstancyjnego, czy nawet odwoławczego (por. m.in.: wyrok ETPCz z dnia 19 maja 2009 r., *Antonicelli przeciwko Polsce*, skarga nr 2815/05, pkt 34). Nie ma natomiast żadnej wątpliwości, że także sąd kasacyjny musi być sądem „niezawisłym, bezstronnym, ustanowionym ustawą” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Dodatkowego argumentu na rzecz konieczności uznania, że postępowanie kasacyjne może podlegać wznowieniu na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. dostarcza to, iż zainicjowanie przez stronę procesową kasacyjnego etapu postępowania stanowi warunek dopuszczalności skargi indywidualnej do ETPCz w postaci wyczerpania krajowych środków odwoławczych (art. 35 ust. 1 Konwencji).

W odpowiedzi na wniosek prokurator uznał wznowienie postępowania kasacyjnego zakończonych postanowieniem o oddaleniu kasacji za niedopuszczalne, powołując się w tym względzie na postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2023 r., I KZP 17/22 (OSNK 2023, z. 4, poz. 20). Stanowisko prokuratora w tym względzie nie zasługuje na aprobatę. Sąd Najwyższy w tym postanowieniu wyraźnie zauważył, że zakres przedmiotowy wznowienia postępowania na podstawie w art. 540 § 3 k.p.k. z uwagi na cel wprowadzenia tego przepisu jest szerszy niż wznowienia na innych podstawach przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego. Ustawodawca posłużył się tu bowiem wyrazem „postępowanie” bez jakiegokolwiek dookreślenia.

Podsumowując, na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. dopuszczalne jest wznowienie na korzyść oskarżonego postępowania kasacyjnego zakończonych postanowieniem o oddaleniu kasacji, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Dopuszczalność wznowienia postępowania kasacyjnego na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. nie oznacza jeszcze obligatoryjności jego wznowienia w sprawie, w której to właśnie na tym etapie postępowania doszło do uchybienia

zakwalifikowanego przez ETPCz jako naruszenie art. 6 Konwencji. W wyroku z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie *Moreira Ferreira p. Portugalii (nr 2)*, skarga nr 19867/12, Trybunał orzekając w składzie Wielkiej Izby przypomniał, że nie posiada on jurysdykcji do zarządzenia wznowienia postępowania krajowego (pkt 48 i 49 wyroku). Powołując się jednocześnie na Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy R (2000) 2 Trybunał wskazał, że praktyka nadzoru nad wykonywaniem wyroków dowodzi, iż w wyjątkowych okolicznościach wznowienie postępowania okazywało się najbardziej skutecznym, jeżeli nie jedynym, środkiem pozwalającym na osiągnięcie stanu *restitutio in integrum*. W tym względzie Trybunał wymienił sprawy przeciwko Turcji, w których stwierdzono naruszenie niezawisłości sędziowskiej i niezależności tzw. sądów bezpieczeństwa publicznego (w j. angielskim: „national security courts”). W wyroku *Moreira Ferreira nr 2* Trybunał przypomniał także swoje stanowisko wyrażone w orzeczeniu *Sejdovic p. Włochom* (wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 1 marca 2006 r., skarga nr 56581/00, pkt 119-127), dotyczącym orzekania o odpowiedzialności karnej oskarżonego pod jego nieobecność (*in absentia*). Podkreślił w nim, że w razie stwierdzenia naruszenia art. 6 Konwencji ocena potrzeby wznowienia postępowania musi być dokonana w świetle okoliczności konkretnej sprawy, przy uwzględnieniu treści wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji oraz z poszanowaniem orzecznictwa Trybunału (pkt 50 wyroku w sprawie *Moreira Ferreira p. Portugalii (nr 2)*). Sąd rozpoznający wniosek o wznowienie powinien zatem ustalić, że zachodzi „potrzeba” wznowienia takiego postępowania uwzględniając okoliczności faktyczne konkretnej sprawy. Nie zawsze bowiem to użycie tego środka (czyli *restitutio in integrum*) jest wymagane dla prawidłowego wykonania wyroku ETPCz.

Sąd Najwyższy miał już okazję wypowiadać się w kwestii „potrzeby” wznowienia postępowania karnego z powodu stwierdzenia przez ETPCz naruszenia prawa skarżącego do „sądu ustanowionego ustawą”. Obszerne rozważania co do potrzeby wznowienia postępowania karnego w takiej sytuacji zostały poczynione w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2019 r. w sprawie II KO 47/18. Słusznie Sąd Najwyższy podkreślił w tym orzeczeniu, że potrzeba wznowienia uaktualnia się w szczególności wówczas, gdy stwierdzone naruszenie prawa do „sądu ustanowionego ustawą” ma co prawda charakter

„instytucjonalny” (przywołane rozważania w uzasadnieniu tego postanowienia dotyczyły statusu asesorów), ale jest jednocześnie powiązane z brakiem niezawisłości czy bezstronności sędziego. Warto podkreślić, że w sprawie III KO 58/13 Sąd Najwyższy wznowił postępowanie karne w następstwie wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie „prawa do sądu ustanowionego ustawą” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2013 r., III KO 58/13, wznowienie nastąpiło w następstwie wyroku ETPCz w sprawie *Richert p. Polsce* z dnia 25 października 2011 r., skarga nr 54809/07) pomimo tego, że stwierdzone naruszenie prawa do sądu miało czysto formalny charakter. W sprawie tej sędzia sądu rejonowego zasiadał w składzie sądu okręgowego bez posiadania prawidłowej delegacji do orzekania w tym sądzie w odniesieniu do części terminów rozpraw. Stwierdzone w tej sprawie przez Trybunał naruszenie prawa do „sądu ustanowionego ustawą” stanowiło jednocześnie bezwzględłą przesłankę uchylenia orzeczenia, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2002 r., V KK 114/02; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, z. 11, poz. 81). Na takie też naruszenie prawa powołał się autor wniosku o wznowienie postępowania karnego w sprawie *Richert*, jednocześnie jako podstawę wznowienia podając art. 540 § 3 k.p.k. i wyrok ETPCz.

We wniosku o wznowienie postępowania kasacyjnego obrońca skazanego M. D. wskazał, że potrzeba wznowienia tego postępowania wynika z trzech orzeczeń ETPCz, w których stwierdzono, iż Sąd Najwyższy orzekając w składach z udziałem sędziów powołanych w procedurze przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą nowelizującą KRS, nie jest „sądem należycie obsadzonym” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Autor wniosku wymienił wyroki ETPCz wydane w sprawach: *Reczkowicz przeciwko Polsce* (wyrok z dnia 22 lipca 2021 r., skarga nr 43447/19; orzeczenie dotyczyło sędziów Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego), *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce* (z dnia 8 listopada 2021 r., połączone skargi nr 49868/19 i 57511/19; orzeczenie dotyczyło sędziów Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) oraz *Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce* (wyrok z dnia 3 lutego 2022 r., skarga nr 1469/20; dotyczył sędziów Izby Cywilnej). Według autora

wniosku, chociaż ww. wyroki nie dotyczą sędziów Izby Karnej Sądu Najwyższego, to nie ma powodów, aby sędziów orzekających w tej Izbie, powołanych w tożsamej, wadliwej procedurze, traktować inaczej niż sędziów innych Izb. Podkreślił przy tym, że „w odniesieniu do sytuacji SSN Adama Rocha pierwotnie powołanego do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego i „przeniesionego” następnie decyzją administracyjną do Izby Karnej, cytowane orzeczenia ETPCz odnoszą się bezpośrednio”. We wniosku o wznowienie postępowania powołano się także na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2023 r., II KO 75/23, którym Sąd Najwyższy wznowił postępowanie kasacyjne na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. z uwagi na nienależytą obsadę Sądu Najwyższego.

Argumenty autora wniosku są zasadne. Należy podzielić stanowisko wyrażone już w postanowieniu Sądu Najwyższego w sprawie II KO 75/23, że stwierdzone w przywołanych orzeczeniach ETPCz naruszenie prawa do „sądu ustanowionego ustawą” nie dotyczy wyłącznie uchybienia o czysto formalnym charakterze, ale wiąże się wprost z kwestią niezawisłości i bezstronności sędziów, co jednoznacznie wynika z przywołanych wyroków ETPCz. Wystarczy przypomnieć, że w sprawie *Reczkowicz p. Polsce* ETPCz wskazał na negatywny wpływ nowelizacji ustawy o KRS na prawo stron do „sądu ustanowionego ustawą”, stwierdzając: „na mocy ustawy nowelizującej z 2017 r., która pozbawiła gremia sędziowskie prawa do powoływania i wyboru sędziów zasiadających w KRS – prawa przyznanego im przez dotychczasowe ustawodawstwo i mającego oparcie w standardach międzynarodowych – władza ustawodawcza i wykonawcza uzyskały decydujący wpływ na skład KRS [...]. Ustawa praktycznie usunęła nie tylko dotychczasowy system przedstawicielski, ale także gwarancje niezależności sądownictwa w tym zakresie. W rezultacie umożliwiło to władzy wykonawczej i ustawodawczej bezpośrednią lub pośrednią ingerencję w procedurę powoływania sędziów, z której możliwości te władze skorzystały – o czym świadczą chociażby okoliczności towarzyszące zatwierdzaniu kandydatów na sędziów do KRS [...]” (pkt 274 wyroku z dnia 22 lipca 2021 r., skarga 43447/19; tłumaczenie wyroku na język polski dostępne w bazie orzeczeń ETPCz HUDOC). W późniejszym wyroku Wielkiej Izby z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie *Grzęda p. Polsce* (skarga nr 43572/18) ETPCz przyjął, że „[...] cały ciąg wydarzeń w Polsce [...] wyraźnie

wskazuje na to, że kolejne reformy sądownictwa miały na celu osłabienie niezawisłości sędziowskiej, poczynając od poważnych nieprawidłowości w wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego w grudniu 2015 r., poprzez przebudowę KRS i utworzenie nowych izb w Sądzie Najwyższym, po rozszerzenie kontroli Ministra Sprawiedliwości nad sądami i zwiększenie jego roli w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów” (pkt 348 wyroku według tłumaczenia na język polski dostępnego w bazie orzeczeń ETPCz HUDOC). W świetle przywołanych już wyroków ETPCz a także wyroku pilotażowego ETPCz w sprawie *Wałęsa przeciwko Polsce* (z dnia 23 listopada 2023 r., skarga nr 50849/21; wyrok prawomocny, dostępny w języku angielskim w bazie orzeczeń ETPCz HUDOC), trzeba uznać, że wadliwość powołania sędziów Sądu Najwyższego, wywołana udziałem w procesie tego powołania wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa, powoduje niemożność skonstruowania przez tych sędziów „sądu niezawisłego, bezstronnego ukształtowanego ustawą” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji i to niezależnie od tego, w której Izbie Sądu Najwyższego ci sędziowie orzekają (por. w szczególności pkt 156-162 wyroku w sprawie *Wałęsa przeciwko Polsce*; por. także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2023 r., w sprawach: III KO 43/23 oraz II KO 73/22).

Trzeba też podkreślić, że w rozpatrywanej sprawie naruszenie prawa skazanego do sądu nastąpiło na ostatnim kontrolnym etapie postępowania karnego, przed sądem kasacyjnym, który co prawda wypowiadał się wyłącznie co do zasadności skargi kasacyjnej, ale który władny był uchylić prawomocny wyrok skazujący wydany wobec skazanego, toteż jego orzeczenie odnosiło się do zasadniczego nurtu procesu i kwestii odpowiedzialności karnej skazanego. W tych okolicznościach „potrzeba” wznowienia postępowania kasacyjnego w sprawie skazanego M. D. na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. jawi się jako oczywista.

Dodatkowo w tej sprawie wznowienie postępowania kasacyjnego stanowi urzeczywistnienie zasady subsydiarności zawartej w preambule do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jak również przejaw działania prewencyjnego. Zasada subsydiarności została wprowadzona do Konwencji na skutek wejścia w życie Protokołu nr 15 z dnia 24 czerwca 2013 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 1879), zmieniającego Konwencję z dniem 1 sierpnia 2021 r. Zgodnie z tą

zasadą, to „Wysokie Układające się Strony” ponoszą główną odpowiedzialność za zapewnienie osobom praw i wolności określonych w Konwencji i jej Protokołach, korzystając przy tym z marginesu oceny, pod kontrolą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Niewątpliwie wszystkie organy państwa, w tym sądy, w zakresie swoich kompetencji, powinny urzeczywistniać tę zasadę. W tej sprawie obrońca skazanego wniósł skargę do ETPCz, w której sformułował zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu rozpoznania kasacji przez skład orzekający niespełniający wymogów „sądu niezawisłego, bezstronnego, ustanowionego ustawą” (k. 36v akt SN). Wobec tego uwzględnienie wniosku obrońcy stanowi także przejaw działania prewencyjnego, zapobiegającego wydania przez ETPCz kolejnego wyroku wobec Polski, stwierdzającego naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji. Taki wniosek wzmacnia fakt wydania przez ETPCz wspomnianego już wyroku pilotażowego w sprawie *Wałęsa przeciwko Polsce*. W wyroku tym Trybunał uznał problem powoływania sędziów Sądu Najwyższego w Polsce przy udziale KRS ukształtowanej według obecnie obowiązujących przepisów za tzw. problem systemowy.

Trzeba też przyznać rację obrońcy skazanego, że uwzględnieniu wniosku o wznowienie nie stoi na przeszkodzie fakt, iż skarżący nie uzyskał jeszcze wyroku ETPCz w swojej sprawie. W orzecznictwie dopuszcza się wznowienie postępowania w trybie art. 540 § 3 k.p.k. nawet jeżeli nie zostało wydane orzeczenie organu międzynarodowego w sprawie konkretnej osoby. Powołując się na uchwałę wydaną w sprawie I KZP 14/14 trzeba podkreślić, że dopuszczalne jest wznowienie postępowania w sprawie, w której zaistniało naruszenie postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka tożsame w układzie okoliczności faktyczno-prawnych do stwierdzonego w orzeczeniu ETPCz wydanym przeciwko Polsce (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2023 r., IV KO 110/22).

Podsumowując, w sprawie skarżącego ziściła się „potrzeba” wznowienia postępowania kasacyjnego zakończonego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2023 r., III KK 102/23, o oddaleniu kasacji sformułowanej przez obrońców skazanego (w dwóch odrębnych pismach procesowych) jako oczywiście bezzasadnej. Toteż należało uchylić ww. postanowienie i przekazać sprawę Sądowi

Najwyższemu do ponownego rozpoznania w postępowaniu kasacyjnym, tym razem w składzie należycie obsadzonym.

Rozstrzygnięcie o zwrocie opłaty od wniosku znajduje swe umocowanie w art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (t.j.: Dz. U. z 2023 r., poz. 123).

Mając na uwadze powyższe należało orzec jak w części dyspozytywnej postanowienia.

[J.J.]

[ms]

Tomasz Artymiuk

Piotr Mirek

Małgorzata Wąsek-Wiaderek